

Armin Čusto, Član Internacionalnog ekspertnog tima Instituta za istraživanje zločina genocida Kanada (IGK)

ZLOČIN U VRBANJI

Presudom Međunarodnog suda za bivšu Jugoslaviju u Haggu, pripadnici vojnog i političkog rukovodstva Herceg Bosne, HVO i HV-a proglašeni su odgovornim za zločine počinjene nad Bošnjacima i nehrvatima u Bosni i Hercegovini. Pravosnažnom presudom bivši predsjednik tzv. vlade Herceg-Bosne Jadranko Prlić je osuđen na 25 godina zatvora, bivši ministar obrane Bruno Stojić i bivši načelnici Glavnog stožera HVO-a Slobodan Praljak i Milivoj Petković na po 20 godina zatvora, bivši zapovjednik vojne policije Valentin Ćorić na 16, a načelnik Ureda za razmjenu zarobljenika Berislav Pušić na 10 godina zatvora. Pretresno vijeće Suda utvrdilo je da su gore imenovani odgovorni za udruženi zločinački poduhvat, u cilju stvaranja etnički čiste hrvatske teritorije koji je kasnije trebao dovesti do stvaranja Velike Hrvatske. Presudom je *de facto* i *de iure* utvrđena namjera vojnog i političkog rukovodstva Herceg Bosne da uspostavi dominaciju Hrvata u Hrvatskoj Republici Herceg-Bosni putem etničkog čišćenja muslimanskog stanovništva. U skladu sa tim ciljem sudije Pretresnog vijeća su utvrdile da su vojne i političke strukture Herceg Bosne napravile sistem deportacije muslimanskog stanovništva iz Hrvatske Republike Herceg-Bosne, koji je svojim radnjama izvršio tešku povredu međunarodnog krivičnog i humanitarnog prava, koji se ogleda u sljedećim radnjama: raseljavanja i zatočenja civila, ubistava i uništavanja imovine tokom napada, zlostavljanja i razaranja imovine tokom operacija deložacije, zlostavljanja i vrlo teških uslova zatočavanja u zatočeničkim centrima HVO-a, korištenja zatočenika za fizički rad na linijama sukoba ili kao živog štita, te raseljavanja zatočenika i njihovih porodica na druge teritorije nakon što su bili pušteni iz zatočeništva. Pretresno vijeće je konstatovalo da su na hiljade osoba bile žrtve tih djela nasilja, koja su na organizovan način činile vojne i političke snage HVO-a (Predmet Prlić i drugi (IT-04-74)).

U stvaranju etničke čiste hrvatske teritorije, vojni i politički establišment Republike Hrvatske i Herceg Bosne označio je Bugojno kao gradom koji se mora naći u sastavu veliko- hrvatskog projekta. Uzimajući u obzir demografsku i etničku strukturu grada Bugojno ostvarenje tog cilja bilo je nemoguće bez preduzimanja nasilnih mjera suprotnih normama međunarodnog prava. Sljedeći praksu iz Mostara, Stoca, Čapljine, Jajca, Kiseljaka, glavni vinovnici Herceg Bosne u Bugojnu počeli su realizacijom tog plana. Najtežu sudbinu doživjeli su mještani Vrbanje. Jedinice hrvatskih postrojbi, mučki su ubili 45 Bošnjaka u naselju Vrbanja. U logoru "Akvarijum" pripadnici HVO-a i HV-a su zatočili Bošnjake Bugojna, koji su bili podvrgnuti teški fizičkim i spihičkim maltretiranjima, a određeni broj zarobljenika usljed takvog postupanja je pogledao.

Monstruoznost zločina hrvatskih postrojbi najbolje je opisana u knjizi „*Zločini u Vrbanji jula 1993.*“ gdje je između ostalog navedeno. U naselju Vrbanja ubijeni su: Hamdija Alić, Hašim Alić, Raif Cetin, Ahmet Čizmo, Zenuh Čizmo, Zahid Čizmo, Emina Delić, Hajrudin Delić, Sulejman Delić, Refik Elkaz, Džemal Grižić, Rabija Grižić, Vehab Habibović,

Sulejman Hadžibegović, Smail Hodžić, Mujo Hozić, Mirsad Huskić, Hajrija Karagić, Hatidža Karagić, Sadik Karagić, Samir Karagić, Nazif Krkić, Emin Ledenko, Sead Mastalić, Esad Mušić, Nermin Nuhić, Almir Šehić, Selmir Šehić, Elvedin Šeho, Amir Šošić, Muharem Šušić, Ekrem Talić, Mesud Talić, Senad Talić, Senad Teskeredžić, Sanija Učanbarlić, Đulsa Ugarak, Rabija Ugarak, Juso Velagić, Muharem Velagić, Nuhan Velagić, Razija Velagić, Sadik Velagić, Sulejman Velić i Nedžad Zulić.

Pripadnici HVO-a i HV-a kao i jedinica koje su bile u njihovom sastavu, jedinica za posebne namjene pri Stožeru domobranstva, poznatija kao ATG, Protivoklopni vod iz sastava 104. HVO brigade (Eugen Kvaternik), Domobranska jedinica namijenjena za obezbjeđenje preduzeća "Mlinpek, Topničko-raketni divizion 104. HVO brigade (Eugen Kvaternik) vršila je zločine pojedinačno i masovno. Također prema izvještajima, a koje su navedene u pomenutoj knjizi navedeno je: "Tijela su pronađena u masovnim grobnicama, ali i na pojedinačnim lokacijama. Masovne grobnice su otkrivene na livadi vlasništvo Fehke Velagića, pored putne komunikacije Bugojno – Gornji Vakuf, na livadi vlasništvo Mustafe Čolića, dvije masovne grobnice, ispod bazena za vodu i neposredno uz makadamski put. Masovna grobnica je otkrivena i u rejonu Bagarića gaja, a rijeka Vrbas je takođe predstavljala svojevrsnu masovnu grobnicu, jer su u i oko rijeke pronađena tijela 11 žrtava zločina. Gotovo na svim žrtvama zločina, uočeni su tragovi zlostavljanja prije smrti, odnosno tragovi masakriranja tijela nakon smrti. U kakvim su mukama tada umrli mnogi Bošnjaci, nama vjerovatno nikad neće biti poznato. I u naselju Donjići, u blizini ATP "Špedicija" i Prve osnovne škole (tada OŠ "Vojin Paleksić"), je počinjen masovni zločin nad Bošnjacima. Pripadnici I bojne 104. HVO brigade "Eugen Kvaternik" ubili su šestoro Bošnjaka. Ubijeni su: Bahrija Čatić, Fahrudin Čatić, Sulejman Fuka, Fahrija Haračić, Nejra Ramić i Nusret Ramić. Njihova tijela, u nekoliko slučajeva i masakrirana, pronađena su, uglavnom, na mjestima ubistva. U naselju Čaušlije, u rijeci Vrbas, pronađena su tijela trojice ubijenih Bošnjaka, civila starije dobi, Nusreta Čatića, Seada Čatića i Huse Husića. Na tijelima žrtava su bili vidljivi tragovi teškog fizičkog zlostavljanja prije smrti. Pored navedenih ubistava, pripadnici HVO Bugojno su počinili i još neka, u ostalim bugojanskim naseljima, ali smo ovdje pokušali spomenuti ona najbrutalnija i najmnogobrojnija".

Nažalost, iako postoji obimna dokumentacija koja se nalazi u pravosudnim institucijama, za zločine nad Bošnjacima Bugojna nije niko niko odgovrao. Naravno, ovdje se spominje izvjesni Slavo Šakić kao lice koje je proglašeno odgovornim za zločine nad Bošnjacima Bugojna. Međutim ne smije se pristati na navedenu kvalifikaciju jer se radi o običnom vojniku, dok osobe koje su imale komandnu odgovornost nisu još stale pred lice pravde. Zbog takvog ignorantskog odnosa pravosudnih institucija Bosne i Hercegovine, ne smijemo stati u traganju za istinom i pravdom.

Judith Herman, psihijatričarka sa Harvarda je kazala: " Sve što zločinac traži je da posmatrač ostane pasivan. On naime računa sa univerzalnom ljudskom težnjom da se oči, uši i usta pred zlom drže zatvoreni. Žrtva, nasuprot tome, zahtjeva od svjedoka da s njom podijeli teret bola. Žrtva traži akciju, angažman i pamćenje". Upravo iz odrednice Judith Herman mogli bi definisati naše dalje ponašanje i odnose prema počinjenom zločinu u Vrbanji ali i čitavoj državi. Tragati za istinom i pravdom podrazumjeva kontinuiranu borbu ali i obavezu svakog čovjeka. Pojedinaac za kojeg postoje osnovni sumnje da je izvršio zločin, ne smije proći nekažnjen jer u protivnom amnestiramo njegovo djelo, a porodici žrtve nanosimo nove psihičke boli.

